

niet geheel toe behoort en de werken als een wereld apart wil zien, waaronder of waarnaast het leven in anonymiteit verwaaien kan.

Ook volgens dit recept zou deze poging om leven en werk te demonstreeren in één groot verband fout zijn. De volstreekte aestheticus bemoeit zich en wil zich alleen bemoeien met het werk. De rest is het werk niet en kan vaak genoeg tot geheel verkeerde, onzuivere zienswijzen leiden.

Bij alle lust tot aanmerkingen — en er is aanleiding te over — ben ik toch niet aan den indruk ontkomen, dat hier een zeer merkwaardige verandering aan den dag is gekomen op tentoonstellingsgebied. Een historische verandering of wijziging, die verder reikt dan dit experiment en ook samenhangt met een veranderde levenshouding, die de aestheten met geen mogelijkheid zullen kunnen tegenhouden. De 19de eeuwsche houding van den burger ten opzichte der levende kunst van zijn tijd is in het algemeen die van een vijand geweest. De Fransche geschiedenis is rijk aan beruchte daden van een aan kunst vijandig publiek. Toch was de samenhang met het eigen leven van den burger, althans bij de Franschen, zeer sterk. Manet, Renoir, Daumier, Fantin Latour, Degas, hoe verschillend ook, zij zijn ondenkbaar zonder den voedingsbodem van de dagelijksche bezigheden, zorgen, moeiten, vreugden en vermaken van den burger. Hoe dan de afstand, bij zooveel verband, verklaard kan worden is minder eenvoudig. Het feit is er en komt bij de tegenpartij op gelijke wijze aan den dag. Het publiek was een te verwaarloozen factor. Alleen de verzamelaar, de fijne of snobistische genierter, de heimelijkheid van den bezittenden fijnproever, geldt. Conservatoren en critici bereiken de élite, de selecte kringen der ingewijden. Dat is veranderd. Het publiek is de te veroveren macht geworden. Er zijn gidsen, rondleidingen, lezingen, die echter nog niet de massa bereiken. Er wordt moeite gedaan de brug te slaan naar de langverwaarloosde overzijde. Zoo gezien is de Parijsche poging slechts een stap verder. Maar een zoo stevige stap ten koste der aesthetica, dat menigeen zich onwennig en onveilig voelt. De critische stem slaat bij menigeen over. De explicateur is weg; de werken aangevuld met documenten zijn een soort sprekende film geworden. Voor het eerst is hier een gansche kunsttentoonstelling doelbewust opgevat als een leering, een onderricht, niet alleen voor wie het individueel wenscht (den te huren gids), maar massaal, voor iederen bezoeker. De mededeeling heerscht hier in de eerste plaats. Er zit een middeleeuwschen kant aan. De kunst wordt hier eenvoudig gebruikt, besteed om den mensch te doordringen van hetgeen een schildersleven martelde en tot den dood toe bewoog. Het is alles nog heel arm. Een conservator van schilderijen heeft de regie, hij ontwerpt het plan, analyseert en demonstreert. Een schildersleven is de inzet. Men herinnere zich het omvangrijk geheel, dat in een kathedraal, ter meerdere glorie van God, werd geopenbaard en hoeveel geloof en wijsheid van eeuwen daar achtergrond en voedingsbodem waren. Maar strekking en leering gaan nu denzelfden kant uit.